Η αριστερή κυβέρνηση της Κολομβίας επιδιώκει μία φιλόδοξη εργατική μεταρρύθμιση

Τους τελευταίους μήνες, το νέο τραγούδι της Κολομβιανής ποπ σταρ Shakira, "El Jefe" («Το Αφεντικό»), έχει κάνει θραύση σε όλη τη Λατινική Αμερική, αναδεικνύοντας την έντονη οικονομική ανισότητα και εκμετάλλευση στην περιοχή. Ίσως αποτελεί έκπληξη το γεγονός ότι το τραγούδι έχει έναν θαυμαστή στα ανώτερα κλιμάκια της εξουσίας — τον Gustavo Petro, τον πρώτο αριστερό πρόεδρο της Κολομβίας.

Πρώτα στο Twitter/X και αργότερα σε μια συγκέντρωση στην Plaza Bolivar της Μπογκοτά, ο πρόεδρος Petro δήλωσε ότι το "El Jefe" της Shakira αποτυπώνει την ανισότητα στην οποία θέλει να βάλει τέλος η κυβέρνησή του με ένα από τα πιο φιλόδοξα σχέδιά της, την αναθεώρηση της εργατικής νομοθεσίας της Κολομβίας μέσω μιας συνολικής μεταρρύθμισης. «Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο χρειάζεται εργασιακή μεταρρύθμιση», έγραψε στο Twitter, μαζί με το μουσικό βίντεο του τραγουδιού.

Ο Petro ανέβηκε στην εξουσία μέσα από ένα κύμα κοινωνικής αναταραχής — κοινωνικά κινήματα που είχαν στην ηγεσία τους κυρίως την εκτοπισμένη εργατική τάξη της Κολομβίας. Η εργασιακή μεταρρύθμισή του θα επαναφέρει εργασιακά δικαιώματα που έχουν χαθεί εδώ και χρόνια, παρέχοντας προστασία για τους εργαζόμενους και ελευθερία δράσης για τα συνδικάτα μέσα σε ένα πλαίσιο που κυριαρχούν εδώ και δεκαετίες η ελίτ και τα αντιδραστικά συμφέροντα. Όπως είναι φυσικό, αυτές οι συντηρητικές και φιλο-επιχειρηματικές δυνάμεις –τα πραγματικά «αφεντικά» (“Jefes”) της Κολομβίας– σκοπεύουν να σταματήσουν τη μεταρρύθμιση εν τη γενέσει της.

Νεοφιλελευθερισμός τύπου Κολομβίας

Από τη δεκαετία του 1990, οι νεοφιλελεύθερες αναδιαρθρώσεις έχουν επιφέρει σοβαρό πλήγμα στη μαζικότητα των συνδικάτων και στην πολιτική δύναμη του κολομβιανού εργατικού κινήματος. Οι αναδιαρθρώσεις αυτές συνδυάστηκαν με ένα κύμα βίας εναντίον ηγετών των συνδικάτων στην Κολομβία. Στη δεκαετία του 1990 και στις αρχές της δεκαετίας του 2000, δεξιές παραστρατιωτικές οργανώσεις, υποστηριζόμενες από τον κολομβιανό στρατό, εξαπέλυσαν πόλεμο κατά της οργανωμένης εργασίας, καθώς απειλούσαν, απήγαγαν, δολοφόνησαν και εκτόπισαν στο εσωτερικό της χώρας χιλιάδες Κολομβιανούς συνδικαλιστές εν μέσω της εξηνταετούς ένοπλης σύγκρουσης στην Κολομβία.

Παρότι η ειρηνευτική συμφωνία του 2016 μεταξύ των Επαναστατικών Ενόπλων Δυνάμεων της Κολομβίας-Λαϊκός Στρατός (FARC-EP) και της κολομβιανής κυβέρνησης έθεσε επίσημα τέλος σε μια από τις μακροβιότερες συγκρούσεις στον κόσμο, στην Κολομβία εξακολουθούν να γίνονται οι χειρότερες παραβιάσεις εργασιακών δικαιωμάτων, ενώ αποτελεί μια από τις πιο επικίνδυνες χώρες για τους ηγέτες των εργατικών συνδικάτων. Η βία άνοιξε τον δρόμο στις συντηρητικές δυνάμεις να περάσουν νόμους που οδήγησαν σε πιο ευέλικτη αγορά εργασίας, απορρύθμισαν τη βιομηχανία και εξάλειψαν την προστασία των εργαζομένων.

Το 2002, κατά τη διάρκεια της προεδρίας του Álvaro, αυτή η ελαστικοποίηση κατοχυρώθηκε μέσω οπισθοδρομικών μεταρρυθμίσεων στην εργατική νομοθεσία της χώρας. Η εργασιακή μεταρρύθμιση του Uribe συνέβαλε στις ήδη επεκτεινόμενες άτυπες όμορφες εργασίας, αυξάνοντας τον αριθμό των εργαζομένων που προσλαμβάνονται μέσω επισφαλών βραχυπρόθεσμων συμβάσεων, που ονομάζονται συμβάσεις παροχής υπηρεσιών. Η μεταρρύθμιση στέρησε σε πολλούς Κολομβιανούς τα εργασιακά δικαιώματα καθώς εξαναγκάστηκαν να δουλεύουν με χαμηλούς μισθούς, χωρίς επιδόματα ενώ υφίσταντο διακρίσεις λόγω φύλου.

Αυτές οι επισφαλείς συνθήκες εργασίας δημιούργησαν μια ωρολογιακή βόμβα, η οποία εξερράγη το 2021 με τα κοινωνικά κινήματα που συνδυάστηκαν με την εθνική απεργία της Κολομβίας εκείνης της χρονιάς. Η έλλειψη σταθερής απασχόλησης –σε συνδυασμό με τις αυστηρές καραντίνες που άφηναν πολλούς χωρίς τρόπο να συντηρήσουν τις οικογένειές τους και μια φορολογική μεταρρύθμιση του τότε προέδρου Iván Duque που θα αύξανε τις τιμές των αγαθών– έβγαλε στους δρόμους για μήνες ορισμένα από τα πιο καταπιεσμένα τμήματα της κολομβιανής κοινωνίας. Εκατομμύρια Κολομβιανοί εξέφρασαν την αντίθεσή τους στον νεοφιλελευθερισμό και την επιθυμία τους για αλλαγή του άνισου status quo της Κολομβίας. Το κίνημα αυτό οδήγησε τον πρόεδρο Gustavo Petro και την αντιπρόεδρο Francia Márquez στη νίκη τον Ιούνιο του 2022.

Ελπίδες μεταρρυθμίσεων

Ο πρόεδρος Petro υποσχέθηκε να επιτύχει μια εθνική συμφωνία μεταξύ των αντιμαχόμενων τμημάτων της κολομβιανής κοινωνίας, ικανής να διορθώσει ορισμένα από τα μακροχρόνια προβλήματα της χώρας, από τις τεράστιες ανισότητες έως το εμπόριο ναρκωτικών και τη σύγκρουση με τον Εθνικό Απελευθερωτικό Στρατό (ELN). Βασικός πυλώνας του πολιτικού προγράμματος του Petro είναι η φιλόδοξη προσπάθειά του να περάσει από το Κογκρέσο μια προοδευτική μεταρρύθμιση της εργασίας που θα αντιμετωπίσει την επισφάλεια του κολομβιανού εργατικού δυναμικού. Διόρισε μια έμπειρη συνδικαλίστρια και μέλος του Κομμουνιστικού Κόμματος Κολομβίας, την Gloria Inés Ramírez, ως υπουργό Εργασίας για να ηγηθεί του υπουργείου και της προσπάθειας για τη μεταρρύθμιση.

Ο υφυπουργός Εργασίας, Edwin Palma, ανέφερε στο *Jacobin* ότι η μεταρρύθμιση μπορεί να χωριστεί σε δύο κύριες κατηγορίες. Η πρώτη αφορά την ανάκτηση των δικαιωμάτων που αφαιρέθηκαν από τους εργαζόμενους όταν η κυβέρνηση Uribe ψήφισε τις εργασιακές αναδιαρθρώσεις του 2002. Αυτό

μπορεί να επιτευχθεί μέσω αυστηρότερης ρύθμισης και περιορισμού των υπεργολαβιών. Η δεύτερη κατηγορία περιλαμβάνει την ενσωμάτωση εργατικών νόμων που πληρούν τα διεθνή πρότυπα εργασίας του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ) και της Διεθνούς Οργάνωσης Εργασίας (ΔΟΕ) — δικαιώματα όπως η ελευθερία του συνεταιρίζεσθαι, το δικαίωμα στην οργάνωση και το δικαίωμα στις συλλογικές διαπραγματεύσεις.

Ο υφυπουργός Palma τόνισε στο *Jacobin* ότι η, προτεινόμενη από την κυβέρνηση, μεταρρύθμιση της εργασίας θα αναγνωρίσει επισήμως τους εργαζόμενους στην οικιακή φροντίδα, τη γεωργία και τις ψηφιακές πλατφόρμες. Επίσης, θα στοχεύει συγκεκριμένα στην ενδυνάμωση των γυναικών εργαζομένων και στη μείωση του μισθολογικού χάσματος μεταξύ των δύο φύλων.

Αυτές οι τόσο αναγκαίες μεταρρυθμίσεις χαιρετίστηκαν από το κολομβιανό εργατικό κίνημα ως βήμα προς τη σωστή κατεύθυνση. Ο Fabio Arias, πρόεδρος της μεγαλύτερης εργατικής ομοσπονδίας της Κολομβίας, της Κεντρικής Ένωσης Εργαζομένων (CUT), δήλωσε στο *Jacobin* ότι οι μεταρρυθμίσεις αυτές θα μπορούσαν να έχουν θετική επίδραση στους Κολομβιανούς εργαζόμενους και τον συνδικαλισμό στη χώρα, παρέχοντάς τους θεσμική υποστήριξη για να διασφαλίσουν ότι τα οικονομικά δικαιώματα τους γίνονται σεβαστά από τους εργοδότες. Ο Arias δήλωσε ότι «εάν η μεταρρύθμιση εγκριθεί, τότε θα μπορούσε να ενισχύσει το κίνημα επειδή θα μας δώσει εργαλεία και τη δυνατότητα να κερδίσουμε τα δικαιώματά μας».

Ωστόσο, η Marely Cely, δικηγόρος εργατικού δικαίου και καθηγήτρια στο Βιομηχανικό Πανεπιστήμιο του Σανταντέρ, εξέφρασε προβληματισμούς σχετικά με τον βαθμό στον οποίο η μεταρρύθμιση θα έχει θετικό επίδραση στα δικαιώματα των Κολομβιανών εργαζομένων. Συμφώνησε ότι η μεταρρύθμιση θα παρέχει στοιχειώδη προστασία στους Κολομβιανούς εργαζόμενους αλλά εκτιμά ότι δεν θα περιορίσει τα δικαιώματα και τη νομική προστασία που τυγχάνουν οι εταιρείες στη χώρα. Η Cely τόνισε ρητά στο *Jacobin*: «Οφείλω να πω ότι η μεταρρύθμιση υστερεί σημαντικά ώστε να καταφέρει να αποτελέσει πραγματική προστασία και κοινωνικό μετασχηματισμό. Όμως, είναι το πρώτο βήμα και είναι ένας δρόμος που μας φέρνει πιο κοντά σε μια μεταρρύθμιση που αφορά τόσο τα όρια όσο και τις δυνατότητες».

Η Δύσκολη Μάχη στο Κογκρέσο

Η προτεινόμενη μεταρρύθμιση του Petro αντιμετωπίζει την αντίδραση των κατεστημένων πολιτικών συμφερόντων στο Κογκρέσο, όπου πρέπει να περάσει για να γίνει νόμος. Ο συνασπισμός Pacto Histórico του Petro δεν διαθέτει πλειοψηφία ούτε στη Βουλή ούτε στη Γερουσία. Κατά συνέπεια, ενώ η μεταρρύθμιση έχει σημειώσει πρόοδο στο Κογκρέσο, ενάμιση χρόνο μετά την έναρξη της θητείας του Petro απέτυχε τελικά να περάσει σε δύο προσπάθειες.

Στα τέλη του 2023, επετεύχθη συμβιβασμός σχετικά με τις υπερωρίες και το επίδομα αδείας αλλά η μεταρρύθμιση πρέπει, πλέον, να περάσει από την Κάτω Βουλή και, στη συνέχεια, από τη Γερουσία. Πρόσφατες δηλώσεις του Uribe σχετικά με την υποτιθέμενη επίπτωση που θα έχει η επέκταση των δικαιωμάτων των εργαζομένων στους εργοδότες και η γελοία σύγκριση της μεταρρύθμισης με τη

Βενεζουέλα και την Κούβα, κατέστησαν σαφές ότι η αντιπολίτευση τάσσεται σθεναρά κατά της μεταρρύθμισης.

Ωστόσο, στα τέλη του 2023, η πρεσβεία των ΗΠΑ εξέδωσε δελτίο τύπου στο οποίο εξέφραζε την υποστήριξή της στη μεταρρύθμιση, σημειώνοντας ότι προσαρμόζει την εργατική νομοθεσία στις οδηγίες του ΟΟΣΑ, κάτι που ανέφερε επίσης ο υφυπουργός Palma, μιλώντας στο *Jacobin*. Η υποστήριξη των ΗΠΑ μπορεί να μετατοπίσει ορισμένα κεντρώα μέλη του Κογκρέσου που είναι αμφιταλαντευόμενα σχετικά με την αναγκαιότητα της μεταρρύθμισης, η υποστήριξη των οποίων είναι απαραίτητη για να εγγυηθεί ότι η μεταρρύθμιση θα περάσει και από τα δύο σώματα του Κογκρέσου και θα γίνει νόμος.

Υπάρχει επίσης πίεση, τόσο από το εσωτερικό της κυβέρνησης όσο και εκτός αυτής, για να εκδηλωθεί η λαϊκή υποστήριξη, όπως έγινε με τη συγκέντρωση που πραγματοποίησαν ο πρόεδρος Petro και οι σύμμαχοί του στην Μπογκοτά και σε διάφορα μέρη της χώρας στις 27 Σεπτεμβρίου. Ο αναπληρωτής υπουργός Palma αναφέρθηκε στην ανάγκη μαζικών κινητοποιήσεων υπέρ της μεταρρύθμισης ώστε να ασκηθεί πίεση στο Κογκρέσο και στους επιχειρηματίες να στηρίξουν τη μεταρρύθμιση παρά την αντίσταση της αντιπολίτευσης. Σύμφωνα με τον Arias, η στρατηγική του CUT είναι παρόμοια, στοχεύοντας στην κινητοποίηση στους δρόμους, πέρα από το κυβερνητικό πλαίσιο, ενώ παράλληλα έχει δημιουργήσει μια εκστρατεία στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης που μπορεί να αντιμετωπίσει την παραπληροφόρηση που διαδίδεται από τα μέσα ενημέρωσης της ελίτ που είναι κατά της

Αυτές οι κινητοποιήσεις μπορεί να είναι απαραίτητες όχι μόνο για να εξασφαλιστεί η επιβίωση της εργασιακής μεταρρύθμισης στο Κογκρέσο αλλά και η συνέχιση του πολιτικού σχεδίου του Petro. Τους τελευταίους δύο μήνες, η αντιπολίτευση έχει αρχίσει να χρησιμοποιεί ως όπλο τον γενικό εισαγγελέα και τον θεσμό του γενικού επιθεωρητή της Κολομβίας –οι επικεφαλής των οποίων διορίστηκαν από τον δεξιό προκάτοχο του Petro και φέρονται να έχουν δεσμούς με το εμπόριο ναρκωτικών– για να επιτεθεί στην ατζέντα του Petro και να απομακρύνει ακόμη και τον υπουργό Εξωτερικών της κυβέρνησης. Αυτό έκανε τον πρόεδρο Petro να φέρει την υπόθεση στη Διαμερικανική Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και να απευθύνει έκκληση για διεθνή αλληλεγγύη μέσω δημοσιεύσεων στο Twitter/X σε διάφορες γλώσσες.

Αν επιτευχθεί η εργασιακή μεταρρύθμιση του Petro, θα αντιστρέψει δεκαετίες νεοφιλελεύθερης πολιτικής και συντηρητικού καιροσκοπισμού προκειμένου να αποκαταστήσει τα δικαιώματα που έχασαν οι Κολομβιανοί εργαζόμενοι. Όμως, η κατάσταση στην Κολομβία είναι ασταθής και η επιτυχία κάθε άλλο παρά βέβαιη.

Μετάφραση του Αλέξανδρου Μινωτάκη